

Лілія Нестерчук

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКИХ СУДДІВ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВИКОНАННЯМ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Liliia Nesterchuk

National University "Odesa Law Academy", Ukraine

PROTECTION OF UKRAINIAN JUDGES IN CONNECTION WITH PROFESSIONAL DUTIES

The article considers the issues of one of the main problems, namely activity of the Ukrainian judicial system and, in particular, judicial authorities and judges and also realization and development of protection of judges and members of their families from the state. Besides, the current legislation and various points of view of scientists-lawyers which study a concept concerning length of service of judges, their social security is analysed, promote understanding of the status of judges and their place in the legal framework of Ukraine.

Key words: judicial authority, judges, status of judges, legal personality, independence, national judges, judicial system, independence and role of a judge, implementation, integration, convention.

Останні роки увага юридичної спільноти зосереджена на реформуванні правосуддя в Україні. Одною з найголовніших проблем, постала – це діяльність української судової системи і зокрема судів і суддів, а також реалізація та розвиток захисту суддів та членів їх сімей з боку держави.

Розпочинаючи роботу над проблематикою, завжди слід звертати увагу на інтеграційні процеси та принципи імплементаційного характеру і зважувати на той фактор: чи слід поспішати імплементувати у національне законодавство будь-яку норму, не розглядаючи питання: чи може вона відповідати українській ментальності та духу правового поля. Такий процес має бути все ж проаналізованим шляхом звернення до міжнародних актів та стандартів.

У багатьох міжнародних актах, зокрема в Основних принципах незалежності судових органів, схвалених резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29 січня і 13 грудня 1985 р., відзначалося, що держави зобов'язані створити судовим органам умови незалежного правосуддя з метою реалізації громадянином та людиною права на судовий захист¹.

У державі, яка прагне стати правовою, суд зобов'язаний бути авторитетним, владним, самостійним, дійсно незалежним. В ньому хочуть бачити не бюрократичну установу, а реального і надійного захисника їхніх прав та інтересів, необхідний реальний сильний захист, а не тільки його декларування, всебічний судовий захист.

Сильний захист, здатний здійснювати тільки „сильний” суд. Створити такий суд – головне завдання судово-правової реформи, суспільна потреба в проведенні якої виникла відразу ж після проголошення Верховною Радою України Декларації "Про державний суверенітет України" від 16 липня 1990 року. Судово-правова реформа покликана привести судову систему та організацію і діяльність правоохоронних органів, а також усі галузі права у відповідність із соціально-економічними та політичними змінами, що відбулися в суспільстві.

Судді виконують у суспільстві сповненому суперечностей і конфліктів, роль об'єктивних арбітрів. Вони є втіленням необхідності додержання законності і порядку. Судді можуть діяти тільки в межах закону, встановленого законодавчою владою, яка в свою чергу повинна керуватися волею народу. Сьогодні перед суддями стоїть складне завдання. Вони своєю діяльністю повинні довести народу України, що суд – це дорога до правди і справедливості, гарантованої державою для кожного, хто шукає захисту своїх прав та свобод.

¹ Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 1961. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua>>.

Законодавець передбачив два основних способи розгляду справ у суді і зокрема кримінальних справ: одноособовий та колегіальний. На ці способи впливає ціла низка факторів зокрема у якому судовому органі розглядається справа. Таким чином впливає питання яким має бути склад суддів. Отже, у розумінні питання хто є суддя в українському правовому просторі розглянуто у статті.

Суддя – це людина, яка покликана на служіння правосуддю. Також це -«службова особа в органах суду, яка виносить рішення у судовій справі»¹.

Як вважає Є.Л.Владіміров, вищою гарантією правосуддя в країні є такий суддя, який у складних випадках діє лише під впливом двох чинників: справедливого права й непідкупного сумління².

Тому ще раз слід задатися питанням: хто він суддя в Україні? Суддя – посадова особа держави, що є носієм судової влади. Суддями є особи, наділені в конституційному порядку повноваженнями брати участь і виконувати свої обов'язки на професійній основі. Всі судді мають єдиний статус і ризняться повноваженнями і компетенцією. Судді, набувають повноважень і компетенції у здійсненні своїх професійних обов'язків і прав завдяки допуску до суддівської діяльності, який стає можливим лише за наявності додаткових умов і критеріїв, що висуваються до кандидатів у судді.

Суддя постійно працює в сфері соціальних і політичних конфліктів, на межі найбільшої гостроти правовідносин керується тільки законом і ніхто не має права давати йому які-небудь вказівки, а також прямим або непрямим способом впливати на нього. Щоб уникнути напруженості між суддею й суспільством правова система встановлює відповідні правила, які допомагають судді залишатися на шляху об'єктивності. При цьому, суддя користується незалежністю, яка дає йому можливість бути вільним від будь-якого незаконного суб'єктивного тиску³ і суддя не зобов'язаний давати офіційні роз'яснення по суті справи, яка перебуває в його проведенні, або вже розглянутої справи⁴.

Отже, звернемося до діючого національного законодавства. Згідно щодо положень ст.52 «Статус судді» Закону України від 02.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів»: «Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді». Судді гарантується перебування на посаді до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до Конституції України та Закону України від 02.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів» (ст.53). Як бачимо, судді за цим Законом «мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою», але, наприклад, Конституційний Суд України (далі – КСУ) з 2016 року виведений з судоустрійної частини судової влади в Україні.

В історичному огляді, більш детальне і точне на законодавчому рівні має визначення судді, що застосовувалось у Законі України (який втратив чинність) від 15 грудня 1992 року за № 2862-ХІІ «Про статус суддів». Так, за ст.1: «Суддя – носій судової влади» зазначено: професійні судді (далі – судді) та залучені у визначених законом випадках для здійснення правосуддя представники народу є носіями судової влади в Україні, які здійснюють правосуддя незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Судді є посадовими особами судової влади, які відповідно до Конституції України⁵ наділені повноваженнями здійснювати правосуддя і виконувати свої обов'язки на професійній основі в Конституційному Суді України та судах загальної юрисдикції. (Частина друга статті 1 в редакції Закону № 2534-III (2534-14) від 21.06.2001 року)». Сучасний законодавець, на відміну від авторів Закону України «Про статус суддів», відмовився від терміна «носій судової влади» через неоднозначне розуміння слова «носій».

Якщо звернутися до положень ст. 4 Закону України «Про статус суддів», там прямо вказувалось: «трудова відносина суддів (крім суддів військових судів), не врегульовані цим

¹ Новий тлумачний словник української мови (2003). Київ: Аконіт, Т. 3, 473.

² Владимиров, Л.Е. (2000). *Учение об уголовных доказательствах*. Тула: Автограф, 437.

³ Барак, Аарон (1999). *Судейское усмотрение*. Москва: Изд-во НОРМА, 168.

⁴ Баглай, М.В., Лейбо, Ю.И., Энтин, Л.М. (ред.) (2000). *Конституционное право зарубежных стран: учебник*. Москва: Изд-во НОРМА, 345.

⁵ Конституція України 1996 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua>>.

Законом, визначаються законодавством України про працю». Окрім того, слід зазначити, що у 2001 році до цього Закону внесено зміни Законом України (втратив чинність) «Про внесення змін до Закону України "Про статус суддів" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 33, ст. 180), за яким «судді» називалися «Професійними суддям». Таке уточнення мало рацію, тому що статус і положення військових суддів, суддів Конституційного Суду України, суддів господарських судів визначалися спеціальними законами, що регулювали організацію та діяльність вказаних категорій судів. Вони не відносились до професійних суддів. Однак, вказані категорії суддів відносились до поняття «суддівського корпусу».

Щодо професійних суддів: вони склали таку теоретичну категорію як «корпус професійних суддів» – це склад діючих суддів, які відповідно Конституції України призначені або обрані суддями й займають штатні суддівські посади в місцевих, апеляційних судах, вищих спеціалізованих судах і Верховному Суді України. І таке положення зберігалося до 2016 року, коли відбулися зміни у розділі «Правосуддя» Конституції України і набув чинності Закон України від 02.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів». Зараз у частині 1 статей 1, 19 нового Закону України «Про вищу Раду правосуддя» вживано термін «високопрофесійний корпус суддів». С.В. Ківалов, В.В. Долежан, Ю.Є. Полянський, М.В. Касюта зауважують, що термін «професійний суддя» у наступних нормах зазначеного Закону не вживається, а йдеться лише про «суддів». Однак професіоналізм особи, яка претендує на суддівську посаду або займає її, є важливою умовою надання їй права займатися судовою діяльністю¹.

За визначенням поняття професії можна звернутися до праць С. В. Березовської². С. В. Березовська повідомляє, що у термінологічному розумінні професія – це офіційно визначене заняття, спеціальність, вид трудової діяльності, що визначається характером і метою трудових функцій. До тотожних терміну «професія» С. В. Березовська відносить термін «фах», а її різновидом називає «спеціальність», яка залежить від характеру занять і навичок за відповідною професією фахом, посадою тощо.

Визначальним елементом правового статусу суддів багато, хто з авторів наукових праць вважають правосуб'єктність. Так, на думку, яку висловлює Л.М. Москвич³ правосуб'єктність є елементом правового статусу суддів. Вона наполягає на тому, що можливість володіння статусом судді детерміновано конкретним юридичним фактом – встановленням правосуб'єктності судді.

Суддя набуває відповідний статус у результаті призначення чи обрання на посаду і заняття штатної суддівської посади. Природно, що він виконує свої обов'язки на постійній основі, а не час від часу.

Професійна судова діяльність передбачає наявність певного соціального статусу, професійно-освітнього рівня, життєвого досвіду в суб'єкта, що її здійснює. Тому законодавець шляхом закріплення нормативно оформлених вимог установив спеціальну правосуб'єктність судді, втрата якої є підставою для позбавлення статусу носія судової влади.

Правосуб'єктність, як основу правового статусу судді, про здатність особи бути суб'єктом права, тобто мати певні юридичні права і нести обов'язки, які у сукупності складають компетенцію посадової особи вивчають автори підручника «Судоустрій України» С.В. Ківалов, В.В. Долежан, Ю.Є. Полянський, М.В. Касюта⁴. Вони розглядають правосуб'єктність як таку, що включає також відповідальність судді, яка має як позитивний зміст (відповідальне ставлення до виконання службового обов'язку), так і негативний (так звана ретроспективна відповідальність), тобто юридична відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язків.

Л.М. Москвич зазначає, що вихідним у визначенні правосуб'єктності судді повинно стати загальнотеоретичне визначення цього поняття, але в теорії права відсутня єдність думок щодо сутності та змісту правосуб'єктності.

Але слід додати, що не всі судді мають однорідність у здійсненні правосуддя – вони належать до різних ланок судової системи і здійснюють судочинство при розгляді справ у різних судових інстанціях: першій, апеляційній, касаційній і в судах різних судових юрисдикцій. Деяко відрізняються розміри винагороди за працю, зокрема, з урахуванням стажу суддівської діяльності і

¹ Ківалов, С.В. (ред.) (2011). *Судоустрій України*: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 181.

² Березовська, С.В. (2003). Професія. *Юридична енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія, Т. 5, 183.

³ Москвич, Л.М. (2003). *Організаційно-правові проблеми статусу суддів*: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 110.

⁴ Ківалов, С.В. (ред.) (2011). *Судоустрій України*: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 184.

займаної посади. Однаковим є правовий статус «рядових суддів» і суддів, які обіймають адміністративні посади в судах (голови судів та їх заступники), оскільки адміністративні (управлінські) функції цих суддів відокремлені від функції судочинства.

Чим більше поглиблюється до розгляду питання: хто є суддя? – то розумієш, що у будь якій демократичній державі суддя – представник судової влади, яка, свою чергу, є складовою державної влади країни, де застосовується принцип поділу влад за класичною схемою, що запропонована її родоначальником Шарлем Луї Монтеск'є у XVIII сторіччі. Слушною могла би бути думка, що цей термін відсутній у законодавстві, але він також відображає правовий статус судді. Суддя, постановляючи рішення іменем України, безпосередньо представляє державу, в тому числі і у сфері міжнародних відносин. Наприклад, представники України у міжнародних судових установах.

Судді судової системи України і судді КСУ мають однакове право на захист своїх особистих і соціально-економічних прав і свобод, усі вони перебувають під захистом закону. Захисники прав і свобод інших осіб також мають бути надійно захищені від будь-яких посягань. Захист професійних інтересів суддів здійснюється в порядку, передбаченому законом (частина 6 статті 12 Конституції України).

Згідно із Гагською Конвенцією від 26 листопада 2002 року «Бангалорські принципи поведінки суддів»: «суддя» – будь яка особа, що наділена судовими повноваженнями і визначається будь-яким чином¹. Європейська хартія про статус суддів (Рада Європи, 1998 р.) зазначає низку випадків коли суддя може бути захищеним у зв'язку із виконанням своїх професійних обов'язків (п.1.7) і не може бути призначеним на іншу судову посаду або бути переведеним на будь-яку іншу роботу (п.3.4.)²; як гарантію кар'єрного зростання зафіксовано можливість запропонування підвищення по службі, а у разі якщо не запропоновано підвищення по службі, судді має бути надане право подати свою скаргу до зазначеного органу (п.4.1.); коли йдеться про обрахування особі стажу на посаді судді слід зважувати на розділ 6 Конвенції «Винагорода за працю та соціальний захист», які набули свого відображення у національному Законі (розділ 9 «Забезпечення суддів»). До статусу суддів також належать судді у відставці Закон України від 2.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів» (розділ 10 «Статус судді у відставці»).

Не слід забувати про права і соціальний захист суддів і осіб, які віднесені до суддів, що здійснювали правосуддя, виконували обов'язки суддів КСУ, суддів, що свого працювали у арбітражних судах. Тому, дійсно, справедливими є положення статті 137 «Стаж роботи судді» Закону України від 2.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів», у якій зазначено: «До стажу роботи на посаді судді зараховується робота на посаді: 1) судді судів України, арбітра (судді) арбітражних судів України, державного арбітра колишнього Державного арбітражу України, арбітра відомчих арбітражів України, судді Конституційного Суду України; 2) судді в судах та арбітрів у державному і відомчому арбітражах колишнього СРСР та республік, що входили до його складу». Але суддям, які працювали у військових судах (входили до системи судів загальної юрисдикції і були ліквідовані на підставі Закону України від 07.07.2010 року), здійснюючи правосуддя, не знайшлося місця у нормах цього Закону щодо їх матеріально-соціального забезпечення, тому слід виправити цю помилку і надати офіційне тлумачення з цього приводу у КСУ.

Всі особи, що перебували на посаді судді до періоду набуття чинності Закону України від 07.07.2010 року підпадали під дію законів, що регулювали організацію та діяльність судів України, а також встановлювали статус суддів і регулювали матеріально-соціальне забезпечення останніх.

Так, народний суддя в СРСР – суддя в складі районного (міського) народного суду. Відповідно до ст. 152 Конституції СРСР народні судді обиралися громадянами району або міста на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на 5 років. Народним суддею міг бути обраний кожний громадянин СРСР, який досяг до дня виборів 25-річного віку і користувався виборчим правом. Народні судді відповідальні перед виборцями, що їх обрали, звітували перед ними і, якщо не виправдовували довір'я, могли бути достроково відкликані у встановленому законом порядку.

¹ Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 1961. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua>>.

² Європейская хартія о законе "О статусе судей": Лиссабон, 10 июля 1998 года. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236>

Незалежність суддів забезпечувалася гарантіями у сфері судоустрою, і однією з таких гарантії виступала виборність суддів усіх ланок судової системи¹.

Корпус народних суддів першої ланки формувався спочатку на підставі Положення про вибори районних (міських) народних судів, а потім, у 1981 р. Верховна Рада УРСР прийняла Закон УРСР «Про вибори районних (міських) народних судів Української РСР»². До списків виборців включалися всі громадяни Української РСР, яким до дня або в день виборів виповнилося 18 років і проживали (постійно або тимчасово) на момент складання списків на території даної Ради народних депутатів. Наступна модель процедури добору кандидатів на посаду судді була запроваджена з моменту прийняття Закону РСР «Про статус суддів в СРСР» (1989)³. Народним суддею міг бути обраний громадянин СРСР, який досяг на день виборів 25 років, мав вищу юридичну освіту, стаж роботи за юридичною спеціальністю не менше двох років і склав кваліфікаційний екзамен. Народні судді районних (міських) народних судів, судді крайових, обласних і міських судів обиралися відповідними Радами народних депутатів строком на 10 років.

Прийняття Декларації про державний суверенітет України і Акта проголошення незалежності України, а також реальне забезпечення прав і свобод громадян, затвердження верховенства закону обумовили необхідність проведення судово-правової реформи. У зв'язку з цим у квітні 1992 р. Постановою Верховної Ради України була затверджена Концепція судово-правової реформи в Україні, в якій містилися також і загальні засади статусу суддів. І тільки 15 грудня 1992 р. у незалежній Україні було прийнято Закон України «Про статус суддів».

Отже, слід зазначити, що всі особи, які мали змогу перебувати на посаді судді вже у 1979 – 1980 роках на підставі вікового цензу і проведення на той час виборів суддів у СРСР, є суддями, як у відставці, так і діючими. Вони також підпадають під дію ст. ст. 142 – 145 чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Нормами цих статей передбачено, що «суддя у відставці, який не досяг віку, встановленого частиною першою цієї статті, отримує щомісячне довічне грошове утримання. При досягненні таким суддею віку, встановленого частиною першою цієї статті, за ним зберігається право на отримання щомісячного довічного грошового утримання або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, визначених Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Таким віком є 61 рік або 61 рік 6 місяців, суддівський стаж обчислюється на підставі діючого українського законодавства.

До таких законів віднесено також: Закон України «Про судоустрій» (2022-10) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1981 р., додаток до № 24, ст. 357; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 35, ст. 508; 1994 р., № 26, ст. 204; 1999 р., № 4, ст. 35; 2000 р., № 50, ст. 436; 2001 р., №9, ст. 38, № 40, ст. 191); Закон України "Про господарські суди" (1142-12) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 36, ст. 469; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 32, ст. 455, № 48, ст. 661; 1993 р., № 33, ст. 348; 1997 р., № 18, ст. 124; 2001 р., № 40, ст. 194), крім пункту 8 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення"; Закон України "Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України" (3911-12) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 22, ст. 140; 2001 р., № 40, ст. 192); Закон України "Про органи суддівського самоврядування" (3909-12) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 22, ст. 138; 2001 р., № 33, ст. 181); Закон України «Про судоустрій України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 27-28, ст.180).

У чинній редакції Конституції України від 2016 року та чинному Законі України від 02.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів» не йдеться про народних засідателів, але їх слід брати до уваги з питань зарахування стажу та запровадження пільг відносно їх у зв'язку із виконанням роботи у складі суду відносно здійснення правосуддя.

Отже, стосовно народних засідателів і присяжних. У ст.1 Законі України (який втратив чинність) від 15 грудня 1992 року за № 2862-ХІІ «Про статус суддів». зазначено положення: «залучені у визначених законом випадках для здійснення правосуддя представники народу».

¹ Болдырев, В.А. (ред.) (1960). *Научно-практический комментарий к Основам уголовного судопроизводства СССР и союзных республик*. Москва: Госюриздат, 57.

² *Закон о выборах районных (городских) народных судов Украинской ССР 1981*. Харьков; Киев: Политиздат Украины, 9.

³ Закон о статусе судей в СССР 1989. *Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР*, 9, 223.

У цьому контексті мається на увазі інститут представників народу, а саме – народні засідателі (не застосовується за змінами у Конституції з червня 2016 року) і присяжні. Під час виконання обов'язків народних засідателів і присяжних у судах у здійсненні правосуддя (повноваження виконуються згідно діючого процесуального законодавства України) ці особи виконують обов'язки суддів і на цей період прирівнюються до суддів, тобто така норма була передбачена ч.1 ст.72 «Права народних засідателів і присяжних та гарантії їх захисту» Закону України від 07.02.2002 «Про судоустрій України», який втратив чинність: «при вирішенні всіх питань, пов'язаних з розглядом справи і постановленням судового рішення, народні засідателі мають такі самі права, як і професійний суддя. народні засідателі під час здійснення правосуддя користуються усіма правами судді».

За нормами ч. 2, 4-6 ст.56 Закону України від 2.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів» присяжні виконують визначені обов'язки: «1) справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства» та мають: «2) дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів; 3) виявляти повагу до учасників процесу; 4) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання; 5) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції».

Згідно ч. 3 ст. 68 «Гарантії прав присяжних»: «2. Час виконання присяжним обов'язків у суді зараховується до всіх видів трудового стажу»; «1. Присяжним за час виконання ними обов'язків у суді виплачується винагорода, розрахована виходячи з посадового окладу судді місцевого суду з урахуванням фактично відпрацьованого часу в порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України».

Адже, все вище зазначене стосується суддів всіх ланок судової системи України і всіх суддів, що призначені чи обрані на посаду судді, працюють і працювали у цих судах за національним законодавством України за період у незалежній Україні до 07.07.2010 року, коли було прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Як видно з тексту статті, за роки які минули з часу проголошення незалежності Україна стала на шлях побудови громадянського суспільства, де належне місце відведено судовій владі. Судова влада в Україні стала реальністю. Частина національного процесуального законодавства фактично була приведена у відповідність із сучасними європейськими стандартами, нормами і принципами міжнародного права. Це насамперед, стосується відповідності законодавчих актів України, щодо статусу суддів України до міжнародних актів, хартій, рекомендацій у цій сфері.

Але щоб створити оптимальну модель судової системи в Україні, як судоустрійної частини судової влади необхідно посилити увагу до організаційних питань роботи судів, що є складовою поняття „судовий склад”.

Юридичними засобами для цього служать: створення оптимальних організаційно-правових умов формування суддівського корпусу, забезпечення народної участі в правосудді та надання певних умов для праці у тому числі забезпечити правовим захистом з боку держави суддів та членів їх сімей; надати певні пільги, як побутові, так з соціального забезпечення тощо.

Посилення ролі суддів у зміцненні законності і правопорядку в певній мірі залежить також і від самих суддів. Судді повинні поліпшити організацію своєї роботи, підвищити рівень культури судових процесів, виявляти високу принциповість і непримиренність до будь-яких порушень законності та правопорядку, чуйне й уважне ставлення до людей, їх звернень, листів і заяв. Суддям слід рішуче протидіяти спробам впливу на суддів у будь-який спосіб і втручання посадових осіб у вирішення конкретних судових справ, порушувати перед відповідними органами питання про притягнення таких осіб до юридичної відповідальності.

Підсумовуючи викладення, необхідно відмітити, авторитет суддів, авторитет рішень, які виносяться у справах, залежитиме насамперед від їх справедливості та законності. Саме суди та судді мають значно підвищувати рівень правосуддя, відігравати найважливішу роль у встановленні демократичної, незалежної, правової та соціальної держави, стати надійним гарантом захисту прав і свобод громадян, інтересів держави, усіх суб'єктів суспільних відносин.

References:

1. Baglaj, M.V., Lejbo, Ju.I., Jentin, L.M. (red.) (2000). *Konstitucionnoe pravo zarubezhnyh stran: uchebnik* [The Constitutional Law of foreign countries: tutorial]. Moscow: Izd-vo NORMA. [in Russian].
2. Barak, Aaron (1999). *Sudejskoe usmotrenie* [The Judiciary discretion]. Moscow: Izd-vo NORMA. [in Russian].
3. Berezovska, S.V. (2003). *Profesiia. Yurydychna entsyklopediia* [The profession. The legal encyclopedia]. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, Vol. 5. [in Ukrainian].
4. Boldyrev, V.A. (red.) (1960). *Nauchno-prakticheskij kommentarij k Osnovam ugovnogo sudoproizvodstva SSSR i sojuznyh respublik* [The scientific and practical commentaries to the Basics of criminal litigation proceedings of USSR and union republics]. Moscow: Gosjurizdat. [in Russian].
5. Vladimirov, L.E. (2000). *Uchenie ob ugovolnyh dokazatel'stvah* [The doctrine of criminal evidences]. Tula: Avtograf. [in Russian].
6. Evropejskaja hartija o zakone "O statute sudej": Lissabon, 10 ijulja 1998 goda [The European Charter of Act «On the status of judges»]. *Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236> [in Russian].
7. *Zakon o vyborah rajonnyh (gorodskih) narodnyh sudov Ukrainskoj SSR 1981* [The Law on elections of district(city) public courts of Ukrainian SSR 1981]. Kharkiv; Kyiv: Politizdat Ukrainy. [in Russian].
8. *Zakon o statute sudej v SSSR 1989* [The Law on the status of judges in USSR 1989]. *Vedomosti Sezda narodnyh deputatov SSSR i Verhovnogo Soveta SSSR* [The Bulletin of the Congress of people's deputies of USSR and the Supreme Soviet of USSR], no. 9, 223. [in Russian].
9. Kivalov, S.V. (red.) (2011). *Sudoustrii Ukrainy: pidruchnyk* [The Judicial system of Ukraine:tutorial]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
10. Konventsiiia, shcho skasovuie vymohu lehalizatsii inozemnykh ofitsiinykh dokumentiv 1961 [The Convention that cancels requirements of legalization of foreign official documents 1961]. *Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>>. [in Ukrainian].
11. *Konstytutsiia Ukrainy 1996* [The Constitution of Ukraine 1996] (Verkhovna Rada Ukrainy) [The Verkhovna Rada of Ukraine]. *Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>>. [in Ukrainian].
12. Moskvych, L.M. (2003). *Orhanizatsiino-pravovi problemy statusu suddiv: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.10* [The organizational and legal problems of the status of judges. Thesis for PhD degree in Law sciences]. Kharkiv, 181-202. [in Ukrainian].
13. *Novyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoï movy* [The new explanatory dictionary of Ukrainian] (2003). Kyiv: Akonit, Vol. 3. [in Ukrainian].